

ФИЗИЧКО НАСИЉЕ

Да бисмо уопште могли да препознамо насилно понашање, треба разјаснити шта су негативни поступци. Негативни поступци одређују се као задавање или настојање да се зада повреда или нанесе нека друга непријатност или штета другој особи и увек су намерни.

Такође треба направити разлику између агресивног и насилног понашања.

Агресивно понашање

Агресивност постоји као један од облика понашања и као биопсихосоцијални мотив. Агресивно понашање има различите форме испољавања. Може се изражавати на отворен и прикривен начин.

Отворено изражавање агресивности је директан чин сукобљавања међу ученицима који укључује физички напад. Ученици који се понашају отворено агресивно имају нижи ниво агресивне толеранције од ученика који изражавају прикривене облике агресивности. Бежање из школе или од куће, подметање пожара, крађе и сл. припадају скривеним облицима испољавања агресивности. Ученици који се понашају прикривено агресивно анксиозни су, недруштвени, неповерљиви према другима, а истраживања показују да немају довољан степен подршке својих родитеља.

Агресивност, такође, може бити реактивна и проактивна. Реактивна је она која се јавља као реакција ученика на неку спољашњу ситуацију, догађај или нечије понашање који могу бити стварно угрожавајући или их ученик тако доживљава. Истраживања показују да су ученици који испољавају реактивне облике агресивности опрезни, неповерљиви и склони да у свом окружењу траже и налазе непријатеље.

У случају када ученици намерно и планирано користе агресивно понашање да остваре одређени циљ говори се о проактивној агресиви. Истраживања која се односе на тенденцију испољавања агресивности у проактивној форми показују да су ови ученици самоуверени и да очекују да ће исход њиховог агресивног понашања бити „позитиван“, односно да ће на тај начин остварити неки свој циљ. При томе очекују да ће им агресивни поступци помоћи да се осећају вреднијим ако надвладају друге ученике које ће потчињавати. За њих је агресивно понашање – понашање које се „исплати“. Инструментална агресивност пружа ученику, који се понаша насилно, „награду“ или „предности“ које су повезане са трпљењем ученика над којим се насиље дешава.

Агресивност као биопсихосоцијални мотив омогућава особи начин одбране од могућих претњи. У том случају агресивност је саставни дио механизма који омогућавају преживљавање.

Насилно понашање

За разлику од агресивног насилно понашање има обично исти или сличан садржај, траје дужи временски период, а насилник има моћ над жртвом.

Један од облика насилних поступака је физичко насиље које подразумева доношење физичке повреде (ударање, гурање, доношење физичког бола, чупање, физичко

спутавање). Осим повређивања друге особе у овај облик насиља спада и отимање и уништавање ствари.

Физичко насиље може бити без дисбаланса (туче између једнаких) или са дисбалансом моћи (јачи ошамари слабијег), али и поновљено физичко злостављање слабијих. Оно укључује присуство несразмерне моћи, јер ученик који се понаша насилно физички је јачи или старији или је реч о групи усмереној према појединцу. Несразмерност моћи не односи се само на физичку снагу. Насилник/ци могу да буду не само физички јачи већ и вербално и социјално вештији од жртве.

Вршњаци у школи често прибегавају физичком насилном понашању како би се доказали над слабијима. Ранијих година овај облик насиља је углавном био карактеристичан за дечаке, али се, нажалост, све чешће јавља и код девојчица . Тихи и повучени ученици често су мета оних који воле да своју физичку снагу демонстрирају над другима.

Појавни облици физичког насиља мењају се и разликују код ученика основношколског и средњошколског узраста. Међу децом од првог до петог разреда основне школе често се појављују туче и физичко малтретирање. На старијем узрасту повећава се аналитичност и социјална свест која утиче да се смањује отворено физичко изражавање агресивности. Један од развојних „задатака“ адолесценције је овладавање (каналисање) испољавања физичке агресивности. Испољавање насилног понашања у овом узрасту има скривеније форме и често се са физичког пребацује на психолошки план у виду емоционалног и социјалног насиља које је много суптилније и теже за уочавање.

Питање на које није лако дати одговор је: када агресивност престаје да буде адаптивни механизам, а када поприма деструктивне облике и постаје насилно понашање?

Различити социјални утицаји током живота „обликују“ агресивност и сви ови утицаји помажу или не помажу особи да управља својим агресивним поступцима. Ако се током одрастања не усвоје социјално прихватљиви начини остваривања својих циљева или решавања конфликта, ученици у вршњачким односима могу постати повучени и дефанзивни или супротно томе агресивни у остваривању својих циљева и решавању проблема, а онда су на танкој линији разграничења када њихово агресивно понашање може да прерасте у насилно.

Осим породице један од значајних социјалних утицаја који „обликује“ агресивност је утицај медија и мас културе на понашање деце и младих. Редовно гледање емисија и/или филмова насилног садржаја покреће механизме који:

- изазивају узбуђење које може да откочи агресивне тенденције (које су у одређеној мери присутне код сваке особе)
- снижавају сензибилитет деце и младих у вези са насиљем
- поткрепљују и обликују представе, сазнања и ставове о насиљу тако да деца и млади почињу агресивно понашање да сматрају прихватљивим и нормалним

Такође, бројни други негативни узорци пласирани у медијима, музици, литератури, уметности и јавном животу имају велики негативан утицај, тако да је исправније говорити о „култури насиља“, на коју се већина навикла и на коју постоји висок степен толеранције, иако **толеранција на насиље треба да буде једнака нули!**

Често се може чути да је насиље међу децом/младима „нормална појава“ са којом се расте, па се у складу са тим очекује да ће насилно понашање бити спонтано превазиђено током развоја и сазревања. Међутим, да насиље није део уобичајеног тока одрастања, говоре многи обрасци понашања које дете може да испољава. Последице почињеног и проживљеног насилног понашања могу бити не само непосредне него и трајне – за читав живот.

Дакле, насилно понашање није уобичајена појава и треба интервенисати да би се оно спречило. Ако се насиље не пријављује и не говори јавно о њему, овај проблем неће нестати. Осећајући да их нико из страха не сме да пријави или казни насилници постају још окрутнији, а безбедност свих још неизвеснија.

март 2018.

Педагошко-психолошка служба